

A vendégszerkesztő bevezetője

SCHMIDEG IVÁN

schmiddeg@nhh.hu

A távközlés az elmúlt évtizedekben a gyors technológiai fejlődés következtében jelentős változásokon ment keresztül, melynek hajtóerői többek között a mikroelektronika, a digitalizáció és a fotonika. Ez a fejlődés vezetett a távközlés és számítástechnika konvergenciájához, és több mélyreható következménnyel járt: jelentősen megnövekedett a végberendezésekbe beépített intelligencia, erőteljesen csökkentek a távközlési szolgáltatások költségei, számottevően lerövidült az új, innovatív távközlési szolgáltatások bevezetéséhez szükséges idő, egyre nagyobb szerepet kap a mobilitás és nagy információ-mennyiségek gyors átvitele. A változások azt eredményezték, hogy mind több felhasználó számára válnak a legkülönbözőbb távközlési szolgáltatások elérhetővé, eddig nem látott módon felértékelődött a megbízható, megfizethető árú információ átvitelének szerepe valamennyi területen: a magánéletben, az üzleti világban, az állami feladatok elvégzésénél.

A technológiai fejlődés egyes területeken jelentősen megváltoztatta a piacralépés lehetőségeit és ezzel a piaci viszonyok átrendeződéséhez is vezetett. Ez azt eredményezte, hogy a hagyományos távközlés-szabályozási modell egyre rosszabb hatásfokkal működött. Ez a modell azon alapult, hogy a telefonpiacon egyetlen, a szabályozás által bizonyos keretek közé szorított (általában állami tulajdonú) szolgáltató működött, amelyik természetes monopólium volt, azaz adott igényt kisebb összköltség mellett tudott kielégíteni, mint azt egymással versenyző szolgáltatók tudták volna azt tenni. A műsorszórás is, az előzőtől különböző, de szintén szigorú szabályozás korlátozta (elsősorban frekvenciagazdálkodási megkötöttségekből kiindulva). Az egyetemes szolgáltatást, azaz azt az feladatot, hogy bizonyos alapvető szolgáltatásokhoz mindenki hozzájuthasson, a szolgáltatások közötti keresztfinanszírozással biztosították.

A technológia fejlődése, a digitalizálás, a konvergencia, a távközlési és informatikai szolgáltatások integrálódása által kiváltott változásokat a távközlésszabályozásnak is követnie kellett. A technológiai fejlődés kikényszerítette a többszereplős távközlési piac kialakulását is, mert a kutatás-fejlesztés eredményei csak liberalizált versenyügyi körülmények között hasznosulhatnak teljes mértékben. A szabályozással szemben támasztott legfontosabb elvárások (nem törekedve teljességre) az alábbiakban körvonalazhatóak:

- segítse elő és tartsa fenn a hatékony versenyt, biztosítva, hogy a domináns helyzetben levők ne éljenek vissza erőfölényükkel, az újabb szereplők piacra tudjanak lépni, és a versenyből származó előnyök valóban jelenjenek meg;
- a távközlési szolgáltatások meghatározott köre bárki számára, bárhol, elfogadható áron elérhető legyen (egyetemes szolgáltatás) és biztosítsa a fogyasztók védelmét;
- az elkülönült távközlő hálózatok összekapcsoltak, a szolgáltatások együttműködőek legyenek,

- teljesüljenek a szolgáltatásokra és alkalmazásokra vonatkozó minőségi és biztonsági elvárások;
- a távközlés korlátos erőforrásait, (frekvenciát, címzést stb.) hatékonyan használják fel.

A következő cikkek a távközlés (az EU új szabályozási keretrendszere szerint, amely a konvergenciának figyelembe vételét az elnevezéssel is ki akarja hangsúlyozni), az elektronikus hírközlés szabályozásának eredményeit, tennivalóit, megoldandó problémáit járják körül. Az elektronikus hírközlés szabályozását a piaci körülmények között nyújtott közszolgáltatások szabályozásának általános modelljébe illesztve érzékelhetőek azok a lehetséges piaci változások, amelyek a szabályozás távlati változásait is kijelölhetik. Ilyen lehet az azonos fogyasztói bázisra épülő, többszektorú közszolgáltatók megjelenése, melyek föllelik az energiaipart, a távközlést és a vízszolgáltatást, mert ezeket a ma még elkülönült, ágazati alapon működő szabályozószervezeteket együttműködésre kényszeríthetik, sőt akár össze is olvadhatnak. Az EU új szabályozási keretrendszer alapján végzett gyakorlati eddigi tapasztalatait összegezve kitűnik, hogy az alapelvek időtállóak és a hosszú távú deregulációs cél megvalósítására alkalmasnak bizonyultak, de a folyamatok egyszerűsítése kívánatos lenne.

A hazai szabályozás eredményeinek és tennivalóinak felmérése az új szabályozási keretrendszert a hazai jogrendbe illesztő „elektronikus hírközlésről szóló 2003. évi C. törvény” (a továbbiakban: Eht.) áttekintésén, annak a 2001. évi XL. törvénnyel való egybevetésén valamint az Eht.-ben megfogalmazottak megfelelő alkalmazásának vizsgálatán alapul. Fel kell figyelni arra az adatra is, hogy hazánk az Eht.-vel a 25 tagállam közül hetedikként illesztette jogrendjébe az új szabályozási keretrendszert. A lapunkban leírt esettanulmányok élesen rávilágítanak arra, hogy a szabályozás (ezekben az esetekben a referencia ajánlatok elfogadásával vagy módosításával) egyes piaci szereplők számára hátrányos, mások számára előnyös intézkedései jelentős érdekeket sérthetnek. A cikkek is tükrözik az új piacelemzési módszeren alapuló aszimmetrikus szabályozás eredményei iránti várakozást, ugyanakkor a hazai viszonyokra történő alkalmazás problémáit is részletesen tárgyalják. Két az Európai Unióban is az érdeklődés előterében lévő terület – a szélessávú átvitel és az adatvédelem-szabályozás – kérdéseivel foglalkozó cikk is a nemzetközi gyakorlat hazai alkalmazásának lehetőségeit taglalja. Az egyik az ágazatspecifikus, ex-ante és az általános, ex-post versenyszabályozás együttélését és együttműködését vizsgálja. Másfajta távlatot mutat meg a távközlésszabályozás és a társadalmi egyenlőtlenségek közötti – áttételesen érvényesülő – kapcsolatokat elemző írás.

A távközlés területén elért tudományos eredmények gyakorlati hasznosulását, az eszközök, szolgáltatások elterjedését a piac határozza meg. A szolgáltatások területén a piacot a szabályozás befolyásolja. Ennek a szabályozásnak jelenlegi helyzetét és várható fejlődési irányait igyekeztünk bemutatni.